

**سومین بزرگداشت
«روز حفاظت از یوزپلنگ»
برگزار شد**

صفحه ۸

سال پنجم، شماره ۱۴، پاییز و زمستان ۸۸، ۸ صفحه، رایگان

سرمقاله

سال ۱۳۸۹، سالی برای پلنگ‌ها

محمدصادق فرهادی‌نیا- در میان گربه‌سانان بزرگ‌جثه دنیا، پلنگ دارای گسترده‌ترین پراکنش است به طوری که در بخش‌های وسیعی از دو قاره بزرگ آسیا و آفریقا زیست می‌نماید. به دلیل این پراکنش وسیع و حضور مکرر آن در فیلم‌های مستند، از گذشته همواره به این جانور در حال انقراض به عنوان یک گربه عادی و فراوان نگریسته می‌شده‌است، در حالی که تنها شاید بتوان فراوانی آن را در ساوانا و جنگل‌های بارانی آفریقا در حد مناسب دانست که به راحتی از آن‌ها فیلم‌برداری شده و حتی در برخی نقاط، مجوز قانونی شکار پلنگ صادر می‌گردد. ولی این ماجرا روی دیگری نیز دارد؛ از ۹ زیرگونه شناخته‌شده پلنگ در دنیا، تنها وضعیت ۵ زیرگونه بر اساس ارزیابی صورت گرفته توسط اتحادیه جهانی حفاظت (IUCN) در طبقه «به شدت در معرض خطر» یا «در معرض خطر» قرار دارند و جالب آنکه همه این ۷ زیرگونه آن‌ها در قاره آسیا زیست می‌نمایند.

ادامه در صفحه ۲

به پیشباز سال پلنگ!

صفحه ۳

پلنگ ایرانی عکس‌برداری شده توسط دوربین‌های تله‌ای، در پارک ملی گلستان

آسمان شب

فروشگاه علاقه مندان به نجوم، فضا، حیات وحش و طبیعت
بلوار میرداماد، جنب موزه دفینه، بازار بزرگ میرداماد، واحد ۴۱
۸ و ۸۸۸۸۷۸۶۷، ۸۸۶۶۰۸۸۶ فکس: ۸۸۸۷۹۳۴۱ همراه: ۰۹۱۲۶۱۱۷۱۶۱
www.telescope.ir info@telescope.ir

نرم افزارهای نجومی و نمایش آسمان شب

مجموعه پوسترهای نجوم و فضا جدیدترین فیلمهای فضا و اخترشناسی

فیلم‌های حیات وحش

نقشه های ساده و پیشرفته آسمان شب کتابهای نجوم و فضا

شهابسنگ

دوربین های دوچشمی Night Sky

تلسکوپ‌های مخصوص طبیعت و حیات وحش

۱۵x۷۰ منتخب دوستداران آسمان شب و طبیعت دقیق، قوی، سبک

کامل ترین مجموعه تلسکوپ در ایران

غرب آسیا قلمرو یکی از این ۸ پسرعموی آسیایی است، یعنی پلنگ ایرانی یا *Persian Leopard* که در کشورهای ترکیه، پاکستان و افغانستان، کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق، روسیه، عراق و همچنین ایران زیست می‌نماید. جمعیت پلنگ ایرانی در سرتاسر حوزه انتشار خود از ۱۳۰۰ قلاده فراتر نبوده که حداکثر ۶۵ درصد آن در مرزهای کشور ما، به ویژه در نیمه شمالی به سر می‌برند. بر اساس برآوردهای منتشرشده، ایران میزبان ۵۵۰ تا ۸۵۰ قلاده پلنگ ایرانی است؛ به عبارت دیگر، نه تنها سرنوشت یوزپلنگ آسیایی، بلکه سرنوشت پلنگ ایرانی نیز در دستان ایرانیان است.

مطالعات چه می‌گویند؟

بر اساس مطالعات صورت گرفته در زمینه پلنگ در مناطق مختلف کشور، بیش از ۱۰۰ قلاده پلنگ از سال ۱۳۸۰ به دلیل عوامل مختلف انسانی مانند شکار، مسمومیت و تصادفات جاده‌ای از پا درآمده‌اند که این رقم معادل حدود ۱۵ قلاده در سال است. البته باید تعداد بیشتری موارد گزارش و منتشر نشده را نیز به این تلفات افزود.

از سوی دیگر، مطالعات صورت گرفته با استفاده از فناوری دوربین‌های تله‌ای از واقعیت‌های جدیدی پرده برداشته است که پیش‌تر با آن آشنا نبودیم. تصاویر گرفته شده در مناطقی هم‌چون ساریگل و بمو نشان داده که جمعیت پلنگ کمتر از آن است که پیش از این تصور می‌شد. به علاوه، مطالعات منتشرشده حاکی از آن است که این گربه‌سان بزرگ‌جثه، پایین‌ترین نرخ زادآوری را در میان گربه‌سانان کشور و حتی میان گوشتخواران کشور دارد و جز موارد استثنایی، هیچگاه نتوانسته بیش از ۲ توله را به سال دوم زندگی که مرز استقلال از مادر است، برساند و این درحالی است که بخش قابل توجهی از این موارد، تنها یک توله حاصل تلاش مادر در هر زایمان بوده‌است. حال آنکه بزرگ نمودن حداقل ۲ توله در میان سایر گربه‌سانان، عادی و رایج است. برای نمونه، میانگین تعداد توله‌های گربه‌سانانی مانند یوزپلنگ ایرانی و کاراکال، دو تا سه قلاده است. همه این اطلاعات، دال بر تولید پایین بزرگترین گربه‌سان کشورمان است و این باعث کاهش نرخ رشد جمعیت آن می‌شود. از سوی دیگر، خشکسالی سال‌های گذشته احتمالاً عامل محدودکننده‌ای برای افزایش جمعیت سُم‌داران به عنوان طعمه‌های پلنگ بوده و از همین رو نمی‌توان انتظار داشت که شرایط طبیعی مساعدی برای افزایش جمعیت داشته باشند.

همچنین بررسی‌های متعدد صورت گرفته در زمینه رژیم غذایی پلنگ در زیستگاه‌های مختلف کشور، مبین آن است که سُم‌دارانی هم‌چون کل و بز و قوچ و میش طعمه‌های مورد علاقه و ارجح پلنگ هستند، حال آنکه گونه‌هایی مانند گراز به دلیل دشواری شکارشان گزینه‌های بعدی به شمار می‌روند. در میان سُم‌داران، کل‌ها و قوچ‌های مسن نیز بیش از ماده‌ها و جوان‌ها ترجیح داده می‌شوند.

پلنگ کشته شده در یاسوج / عکس: شافعی

بلکه در همه زیستگاه‌های پلنگ، دشوار و به دلیل احتمال جراحت پرخطر و نادر است.

تصور عمومی

با وجود این واقعیت‌ها، اظهار نظرها و دیدگاه‌ها در راستای حفظ پلنگ ایرانی نیست؛ برای نمونه، برخی کارشناسان تلفات بالای پلنگ به ویژه در سال‌های اخیر را گاه به افزایش جمعیت و مناسب بودن وضعیت آن تعبیر نموده‌اند. غافل از آنکه با توجه به بروز بخش عمده‌ای از این تلفات در نزدیکی سکونتگاه‌های انسانی، این پدیده مبین کمبود یا نبود طعمه‌های طبیعی در ارتفاعات بالادست و بالطبع نزدیک شدن این گوشتخواران به سکونتگاه‌های انسانی است و نه افزایش جمعیت پلنگ. به عبارت دیگر، افزایش تعارض مردم محلی و پلنگ، منجر به افزایش گزارش‌های مربوطه و به اشتباه تعبیر به افزایش جمعیت شده است. از سوی دیگر، برخی بر این باورند که شکار قوچ‌ها و کل‌های مسن در زیستگاه‌ها باعث حفظ سلامت آن منطقه شده و این درحالی است که انسان به دست خود مناسب‌ترین طعمه‌های پلنگ را از پا در می‌آورد. به علاوه نبایستی با این خیال که اگر قوچ و کل از بین رفت، ولی گرازها همچنان فراوان هستند به امید حفظ

پلنگ در کشور باشیم.

سال پلنگ؛ درنگی برای پلنگ ایرانی

بر اساس گاهنامه ایرانی، سال ۱۳۸۹ در ایران «سال پلنگ» نام دارد. پیشینه نام‌گذاری روزها یا سال‌ها برای حفظ گونه‌های جانوری، چندان طولانی نیست ولی تجربیات موفقی از آن وجود دارد؛ در روسیه، روزهای بزرگداشتی برای ببر سیبری، پلنگ امور و درنای سیبری برگزار می‌کنند. اخیراً نیز سالی برای حفظ لاک‌پشت‌ها نام‌گذاری شده بود. چنین مناسبت‌هایی باعث توجه بیشتر تصمیم‌گیرندگان و عموم مردم به اهمیت این گونه‌های جانوری و آینده غیر روشن آن‌هاست. گره‌خوردن چنین مناسبت‌هایی با رویدادهای نوستالژیک یا پدیده‌های اجتماعی بر موقعیت و ارزشمندی آن‌ها خواهد افزود. برای نمونه، نهم شهریورماه در ایران به عنوان روز حفاظت از یوزپلنگ، از موفقیت چشمگیری داشته است و حتی بسیاری از نهادهای بین‌المللی نیز برای نام‌گذاری و ثبت بین‌المللی این روز استقبال نموده‌اند.

حال که چنین فرصتی پیش آمده، شایسته است علاقه‌مندان، کارشناسان و تشکل‌های مردم‌نهاد دست‌اندرکار زمینه حفظ حیات وحش با مشورت و همدلی آن را مغتنم شمرده و از آن در راستای ارتقای دانش تخصصی و عمومی برای حفظ پلنگ ایرانی به نحو مطلوب استفاده برند. همان‌طور که ملاحظه گردید، دانش منتشرشده در زمینه این گربه‌سان ارزشمند، اندک است بنا بر این، سال پلنگ برای همه دست‌اندرکاران امر حفاظت از حیات وحش و سازمان‌های مردم‌نهاد، فرصت مغتنمی است تا با برگزاری برنامه‌های آموزشی و مطالعات و پژوهش‌های علمی به کسب دانش و ارتقای آگاهی عمومی درباره پلنگ ایرانی و لزوم حفاظت از آن کمک نمایند.

سال ۱۳۸۹، سالی برای پلنگ‌ها

واقعیت‌های تلخ

به منظور انجام مطالعات جامع در زمینه پلنگ، نمونه‌برداری گسترده‌ای از پلنگ‌های کشته شده در سال‌های اخیر به عمل آمده‌است. لاشه‌گشایی صورت گرفته از برخی پلنگ‌هایی که طی سال‌های اخیر در اطراف سکونتگاه‌های انسانی از پا در آمده‌اند، واقعیت تلخی را آشکار کرده و آن خالی بودن کامل معده آن‌هاست. پلنگ‌ها به دلیل گرسنگی به روستاها رو آورده‌اند. همچنین در بررسی دست این پلنگ‌ها آثاری از جراحت یا عفونت به دلیل فرورفتن تیغ تشی یافت شد. بررسی سرگین‌ها در مناطقی که طعمه مناسب وجود دارد، نشان داده که تشی به ندرت در رژیم غذایی این جانور دارای جایگاه است. چون مبارزه با آن نه تنها در ایران

سال پلنگ برای همه دست‌اندرکاران امر حفاظت از حیات وحش و سازمان‌های مردم‌نهاد، فرصت مغتنمی است تا به کسب دانش و ارتقای آگاهی عمومی درباره پلنگ ایرانی و لزوم حفاظت از آن کمک نمایند.

به پیشباز سال پلنگ!

رسانه‌ها، آموزش و آگاه‌سازی جوامع محلی حاشیه زیستگاه پلنگ و هم‌چنین طرح موضوعات پژوهشی در رابطه با جنبه‌های مختلف حفاظت از پلنگ اشاره نمود، شناساندن پلنگ به طیف‌های مختلف اجتماع و حساس‌ساختن مردم نسبت به وضعیت آن در کشور است تا در آینده، شاهد تعامل اصولی جوامع انسانی با پلنگ باشیم به طوری که روند رو به کاهش جمعیت آن متوقف شود. در حال حاضر و در همین راستا پوستر پلنگ ایرانی به عنوان مقدمه‌ای بر این امر با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و سایر سازمان‌ها و تشکل‌های فعال در این زمینه، در دست تهیه است. از آنجا که این برنامه‌ها آغاز یک برنامه همه‌جانبه و گسترده است، انجمن یوزپلنگ ایرانی آمادگی خود را برای همکاری با همه افراد، گروه‌ها، اداره‌ها و موسساتی که علاقه‌مند به شرکت در این حرکت ملی هستند اعلام می‌دارد. افراد علاقه‌مند می‌توانند پیشنهادهای خود را در این باره از طریق شماره تلفن‌های ۸۸۰۰۵۹۲۶ یا ۰۹۱۱۳۷۵۶۷۰۹ و ۰۹۱۱۱۱۵۴۷۶۱ با ما در میان بگذارند.

روزگاری در بیشتر نقاط ایران دیده می‌شد ولی به دلایل متعددی هم‌چون تخریب زیستگاه و شکار، جمعیت این گونه ارزشمند، بسیار کاهش یافته و عمدتاً به زیستگاه‌های جدا از هم محدود شده‌است. انجمن یوزپلنگ ایرانی به بهانه فرا رسیدن این سال، وضعیت نگران‌کننده و وخیم جمعیت پلنگ در کشور و نیز با استفاده از تجربه سال‌ها پژوهش در رابطه با این بزرگ‌ترین گربه‌سان ایران در نقاط مختلف کشور، به منظور حمایت از پلنگ ایرانی برنامه‌هایی را در دست اجرا دارد. از آنجا که پایدارترین شکل حفاظت از حیات وحش، حفاظتی با مشارکت مردم و بر مبنای اصول علمی است. برنامه‌های بر پایه تنویر افکار عمومی و افزایش آگاهی مردم در رابطه با پلنگ در کشور بر اساس پژوهش‌های علمی استوار خواهد بود. از برنامه‌هایی که در اهداف کوتاه و میان‌مدت خود در نظر دارد می‌توان به تهیه محصولات فرهنگی معرفی پلنگ، برگزاری همایش و کارگاه‌های آموزشی و خبررسانی در

گروه پژوهش: فرشید جعفرزاده و المیرا شعربافی - با حمله و ورود مغول‌ها به ایران، آنان افزون بر تاثیرپذیری از فرهنگ ایران بر آن اثر گذاردند. یکی از این اثرات فرهنگی که هنوز در بین ایرانیان زنده مانده است نهادن نام تعدادی از جانوران بر سال‌هاست که البته این نوع فرهنگ، ریشه در رسوم ترکان آسیای میانه دارد. این اقوام سال‌های مختلف را به نام برخی جانوران شامل: اسب، گوسفند، میمون، مرغ، سگ، خوک، موش، گاو، پلنگ، خرگوش، سوسمار و مار نام‌گذاری می‌کردند. این رسم که همچنان در بین ایرانیان جاری است نشان از اهمیت جانوران در زندگی اقوام مختلف و پیشینیان ما دارد. بر این اساس، سال پیش رو یعنی سال ۱۳۸۹ «سال پلنگ» خواهد بود. پلنگ، گربه‌سان باشکوهی است که افزون بر ارزش‌های اکولوژیک در حیات وحش به سبب نوع رفتار و ظاهر زیبایش در فرهنگ و آداب و رسوم جوامع انسانی جایگاه ویژه و پر رنگی دارد و پراکنش اصلی بزرگترین زیرگونه آن «*Panthera pardus saxicolor*» در ایران است. پلنگ به سبب توانایی بسیار زیاد در سازگاری با شرایط متنوع،

قرقاول چینی

قرقاول مغولی

قرقاول ارسبارانی

قرقاول‌های ایران، در معرض خطر

بومی کشور ما مشخص می‌سازد. متأسفانه در سال‌های اخیر با مجوز وزارت جهاد کشاورزی و سازمان محیط زیست، دو نژاد غیر بومی چینی و مغولی به منظور تولید گوشت و پرورش

شکار از مجتمع‌های صنعتی پرورش این پرنده در کشورهای غربی به ویژه کانادا وارد ایران شده‌است. هم‌اکنون چند مجتمع صنعتی پرورش قرقاول از دو زیرگونه غیر بومی چینی و مغولی در استان‌های یزد، سمنان، مازندران و فارس وجود دارد. متأسفانه در این مجتمع‌ها افزون بر گوشت، تخم، جوجه و قرقاول‌های بالغ زنده نیز به صورت انبوه به فروش می‌رسند و حتی بسیاری آن را به عنوان پرنده زینتی در خانه و یا باغ‌های خود نگهداری می‌کنند که اگر تنها یک قطعه از این نژادهای غیر بومی چینی و مغولی که با داشتن طوق سفید در گردن جنس نر کاملاً مشخص هستند به صورت نادانسته و غیر عمد وارد مناطق زیست نژادهای بومی قرقاول کشور ما شوند تداخل نژادی در بین قرقاول‌های ایران به وجود می‌آید که غیر قابل جبران است. این در حالی است که چهار نژاد قرقاول موجود در ایران از خالص‌ترین نژادهای این گونه در دنیا هستند.

پرسش مهم این است که چرا با این که چهار زیرگونه یا نژاد از این پرنده در کشور ما زندگی می‌کنند و هر چهار نژاد در معرض خطر انقراض هستند وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست مجوز وارد کردن گله مادر نژادهای غیر بومی چینی و مغولی را می‌دهد که این دو نژاد، تهدیدکننده نژادهای بومی هستند و در صورتی که اقدام موثری صورت نگیرد، خلوص نژادی قرقاول‌های موجود در ایران را در آینده‌ای نه چندان دور از بین خواهند برد.

استان‌های مازندران و گلستان از حدود چالوس تا پارک ملی گلستان، زیستگاه اصلی این نژاد است. در نواحی مرزی استان گلستان با کشور ترکمنستان نیز دیده می‌شود.

۴. **قرقاول سرخس (*P.c.principalis*):** پراکنش اصلی این نژاد در جنوب شرقی ترکمنستان، شمال غربی افغانستان و شمال شرقی ایران است. جنگل‌های اطراف رودخانه مرزی هریرود و پارک ملی تندوره در استان خراسان رضوی از زیستگاه‌های اصلی این زیرگونه در ایران به شمار می‌روند.

از تفاوت‌های چهار زیرگونه قرقاول موجود در ایران، افزون بر اندازه می‌توان به رنگ سفید در بال‌ها اشاره کرد؛ به طوری که میزان رنگ سفید در بال‌ها با تغییر زیستگاه از غرب به شرق ایران افزایش می‌یابد. در نژاد قرقاول سرخس، بیشترین مقدار سفیدی در بال‌ها دیده می‌شود ولی در نژاد ارسبارانی، رنگ سفید در بال‌ها به کم‌ترین حد می‌رسد.

از ویژگی‌های اصلی زیرگونه‌های قرقاول معمولی موجود در ایران، داشتن طوق سیاه گردن در جنس نر است که آن‌ها را از زیرگونه‌های غیر بومی متمایز می‌سازد. در نژادهای دیگر این پرنده به ویژه نژادهای چینی (*P.c.torquatus*) و مغولی (*P.c.mongolicus*)، طوق سفید گردن در جنس نر دیده می‌شود و هم‌چنین گوش‌پره‌های کناری سر در جنس نر این دو زیرگونه بلندتر است. رنگ جنس ماده نیز در این دو نژاد بسیار روشن است که تفاوت اساسی آن‌ها را با چهار نژاد

گروه پژوهش: کامبیز برادرانی -

قرقاول‌های موجود در ایران از گونه قرقاول معمولی (*Common Pheasant*) با نام علمی *Phasianus colchicus* هستند.

این گونه فقط در قاره آسیا به طور طبیعی

دیده می‌شود و چندین نژاد یا زیرگونه از این پرنده در نواحی مختلف این قاره شناسایی شده‌است. دو زیرگونه چینی و مغولی این گونه به منظور استفاده از گوشت و پرورش به کشورهای مختلف اروپایی، شمال آفریقا و هم‌چنین کانادا و آمریکا برده شده‌اند. در این کشورها قرقاول‌های وارداتی را در مجتمع‌های صنعتی و شکارگاه‌های خصوصی پرورش می‌دهند و نام‌های مختلفی را بر حسب کشور پرورش‌دهنده برای این گونه به کار می‌برند؛ از جمله آمریکایی، ایزابل و چندین نام دیگر.

پراکنندگی این گونه در ایران، شمال کشور است و از کناره‌های رود ارس در آذربایجان شرقی تا رودخانه مرزی هریرود در استان خراسان رضوی دیده می‌شود. با توجه به پراکنندگی جغرافیایی و تفاوت‌های ظاهری اندک، چهار زیرگونه از این پرنده در کشور ما شناسایی شده‌است. شامل:

۱. **قرقاول قفقازی یا ارسبارانی (*P.c.colchicus*):** پراکنش اصلی این نژاد در کشورهای جنوب قفقاز و شرق ترکیه است. در ایران، گلستان‌ها و تمشک‌زارهای ساحل رودخانه ارس و دشت مغان در شمال غربی کشور، زیستگاه این زیرگونه‌اند.

۲. **قرقاول تالشی یا گیلانی (*P.c.talishensis*):** پراکنش اصلی این نژاد در جنوب شرقی قفقاز و استان گیلان است. این زیرگونه در ایران از آستارا تا چالوس دیده می‌شود.

۳. **قرقاول مازندرانی یا ایرانی (*P.c.persicus*):**

بسیار متشکریم

انجمن یوزپلنگ ایرانی در راستای فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی خود، همواره از کمک‌های مالی و معنوی دوستان و علاقه‌مندان به حیات وحش ایران بهره برده‌است. از این‌رو، بر خود لازم می‌دانیم تا تشکر خود را از این عزیزان اعلام داریم.

مدیریت محترم پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی سازمان حفاظت محیط زیست، اداره کل محیط زیست استان‌های اصفهان، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان رضوی، سمنان، زنجان، گلستان، مازندران، و یزد، اداره حفاظت محیط زیست شهرستان‌های درگز، سبزوار، نائین، بافق، مهریز و چالوس، باغ وحش تهران (ارم)، شرکت انتشارات فنی ایران، شرکت سهلان، موسسه طبیعت‌گردان، کتابیون افشار، محبوبه شیر خورشیدی، فخرالسادات غنی، علیرضا ذوالفقاری، شبکه چهارم سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات طلایی، دفتر برنامه کمک‌های کوچک سازمان ملل متحد (SGP) و پروژه حفاظت از تنوع زیستی در سیمای حفاظتی زاگرس مرکزی.

اخبار

گزیده خبرهای داخلی انجمن

- برگزاری نشست آموزشی «پلنگ ایرانی» در اداره کل حفاظت محیط زیست لرستان (تیرماه)
- ترجمه و تدوین فیلم «دنیای خرس‌ها» برای آشنایی کودکان و نوجوانان محدوده زاگرس مرکزی (مردادماه)
- طراحی و چاپ بروشور آموزشی آشنایی با تنوع زیستی سمیرم (مهرماه)
- شرکت دکتر معماریان و دکتر محمدی از اعضای انجمن در دوره آموزشی در کشور نامیبیا (آبان و آذرماه)
- برگزاری عصرانه یوزپلنگ با حضور اعضا و به منظور اطلاع‌رسانی درباره فعالیت‌ها (آذرماه)
- طراحی و انتشار گاهنامه «ندای زاگرس» به منظور پوشش بخشی از فعالیت‌های پروژه حفاظت از تنوع زیستی در سیمای حفاظتی زاگرس مرکزی (آذرماه)
- انتخاب کتاب فرهنگنامه حیات وحش به عنوان «کتاب سال دانشجویی» و «کتاب فصل» (آذرماه)
- برگزاری کارگاه آموزشی «آشنایی با پلنگ ایرانی» برای اعضا و داوطلبان انجمن (دی‌ماه)
- شرکت در نمایشگاه «روز جهانی کوهستان» در پارک قیطریه تهران (دی‌ماه)
- همکاری و ارائه مشاوره به گروه فیلمسازی از شبکه ۵ تلویزیون فرانسه، برای ساخت قسمتی درباره یوزپلنگ در قالب مجموعه مستند «انقراض» (بهمن‌ماه)
- چاپ پوستر آموزشی یوزپلنگ آسیایی
- چاپ برنامه هفتگی یوزپلنگ، ویژه دانش‌آموزان

جایزه ویژه هیئت داوران «سینما حقیقت» به فیلم مستند انجمن یوزپلنگ ایرانی اهدا شد

غروب خجیر

شهرک‌سازی و فعالیت زمین‌خواران، جاده‌ها، انواع آلودگی و مشکلات همسایگی با شهر تهران نیز می‌پردازد. پاییز امسال، مستند «غروب خجیر» به بخش مسابقه جشنواره بین‌المللی فیلم مستند ایران «سینما حقیقت» راه یافت و پس از دو بار اکران در سینما فلسطین به همراه استقبال فراوان تماشاچیان به‌ویژه علاقه‌مندان محیط زیست، به سبب توجه ویژه به جایگاه فیلم‌های مستند علمی و محیط زیستی برنده جایزه ویژه هیئت داوران شد. لازم به ذکر است که جشنواره بین‌المللی سینما حقیقت تنها جشنواره بین‌المللی ایران است که به طور تخصصی به فیلم‌های مستند می‌پردازد. امسال حدود ۶۵۰ فیلم مستند به این جشنواره ارسال شد و اهدای جایزه ویژه هیئت داوران به یک فیلم محیط زیستی، نشان از اهمیت مسئله مطرح‌شده در این فیلم دارد. با توجه به اهمیت مسئله مطرح‌شده در فیلم «غروب خجیر» و احتمال گسترش این بیماری در پارک ملی خجیر- به‌ویژه میان سگ‌سانان- دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران با همکاری اداره کل حفاظت محیط زیست استان تهران در تدارک بررسی میزان آلودگی گوشتخواران منطقه از طریق بررسی سرگین آن‌ها هستند. در صورت وجود این انگل در نمونه‌های دیگر با درمان ضد انگلی گوشتخواران منطقه از طریق لاشه آغشته به دارو از گسترش این بیماری جلوگیری خواهد شد.

گروه مستند-انجمن یوزپلنگ ایرانی در راستای اهداف آموزشی خود و به پشتوانه سال‌ها تلاش در عرصه تحقیقات در زمینه حیات وحش، از سال ۱۳۸۷ بخشی با عنوان مستندسازی در زمینه حیات وحش در ساختار خود ایجاد نموده‌است. سرپرستی این بخش بر عهده فتح‌الله امیری است که پیش از این، آثاری هم‌چون «آب را گل نکنیم»، «میراث مهرعلی»، «کوچه بن‌بست»، «سرود ملی»، «حیات وحش ایلام» و «زندگی در کسوف» را در کارنامه کاری خود دارد هم‌چنین، کسب جوایز متعدد ملی از جمله بهترین فیلم «جشنواره آغازی بر یک پایان» برای مستند آب را گل نکنیم، برترین پایان نامه دانشکده صداوسیما، کسب مقام در «جشنواره دانشجویان سراسر کشور»، تقدیر و جایزه ویژه هیئت داوران از «جشن خانه سینما» و «جشنواره برترین مستندهای سال ایران» برای مستند حیات وحش ایلام، دیپلم افتخار بهترین کارگردانی فیلم مستند «جشنواره بین‌المللی فیلم فجر» و «بهترین فیلم مستند مراکز صداوسیما ایران» در سال ۱۳۸۸ برای مستند زندگی در کسوف از دیگر دستاوردهای او در عرصه فیلم‌سازی به‌شمار می‌رود. برای تشخیص دقیق بیماری به بیمارستان آموزشی دام‌های کوچک دانشکده دامپزشکی دانشگاه تهران منتقل شد. آزمایش خون و رادیوگرافی، مشکل خاصی را نشان ندادند و حیوان برای سی‌تی‌اسکن به بیمارستان سینا انتقال یافت که در آن، وجود ضایعات مغزی شدید مسجل شد و به علت شدت ضایعات و نیز برگشت‌ناپذیر بودن آن‌ها به منظور عدم تحمیل رنج به حیوان، تصمیم به اتانازی گرفته شد. در کالبدگشایی، دو کیست *Coenurus serialis* مرحله لاروی *Taenia seriali* در نیمکره‌های مخ این گوسفند وحشی تشخیص داده شد. این اولین گزارش از حضور این انگل در مغز یک نشخوارکننده در سراسر دنیاست. هم‌چنین اولین گزارش انگل در ایران است که اهمیت توجه به حضور انگل در گوشتخواران را گوشزد می‌کند و با توجه به قابلیت زئونوتیک انگل، این گزارش نقطه آغازی برای شروع تحقیقات جهت تعیین میزان آلودگی به این انگل‌ها در ایران است. به موازات این مسئله مهم، فیلم به بررسی عوامل تهدیدکننده پارک ملی خجیر مانند سد ماملو، مسیرهای انتقال نفت و گاز،

نمایه‌های حیوانات / صادق خالق‌زاده بیگ

معرفی کتاب: هر اثر یا نشانه‌ای که جانوران در طبیعت جای گذارند و یا هر تغییری که در طبیعت ایجاد نمایند به طوری که مؤید حضور جانوری در زمان مشخصی در آن محل باشد را به اصطلاح نمایه (Sign or Clue) می‌گویند. از این‌رو نمایه می‌تواند شامل رد پا، سرگین، مو، پر، استخوان، خراشیدگی، بریدگی، له‌شدگی و غیره باشد. مطالعه جانوران وحشی به طور کلی به دو شکل صورت می‌گیرد. روش مستقیم (Direct) و روش غیر مستقیم (Indirect). در روش مستقیم، جانور به طور زنده (در طبیعت، باغ وحش، آزمایشگاه) و یا لاشه آن پس از شکار شدن (یا مرگ طبیعی) مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد. در روش غیر مستقیم نیازی به مشاهده یا بررسی مستقیم خود جانور نیست بلکه آثار و نمایه‌های به جا مانده از آن مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرند. ناگفته پیداست که در هر دو روش، نمایه‌ها نقش مهمی در مطالعه جانوران دارند. بررسی آثار و نمایه‌های بر جا مانده از جانوران می‌تواند بدون نیاز به مشاهده مستقیم، اطلاعات مفیدی در مورد محل زندگی و فعالیت‌های مختلفی را که ممکن است جانوران در طول شبانه‌روز انجام دهند در اختیار قرار دهد.

مختلف نیز استفاده می‌شود. به عنوان مثال برای مطالعه بسیاری از گونه‌ها و یا مقایسه ساختار ژنتیکی برخی گونه‌ها با گونه‌های قدیمی از نمایه‌های به جا مانده از آن‌ها شامل مو، پر، خز، استخوان، دندان و شاخ آن‌ها استفاده می‌شود. گاهی نتایج به دست آمده از چنین مطالعاتی در رده‌بندی و تاکسونومی جانوران باعث تحول می‌شود. کتاب مذکور، ضمن معرفی نمایه‌های مختلف جانوران به اهمیت و کاربرد آن در مطالعات مختلف حیات وحش پرداخته و خواننده را با روش‌های مختلفی در زمینه استفاده از نمایه‌های گوناگون جانوران به‌ویژه رد پای آن‌ها آشنا می‌نماید. به‌علاوه، این کتاب در مورد رد پا و الگوی گام‌برداری جانوران و سایر موضوعات مربوط به آن نیز به طور مفصل بحث نموده‌است به طوری که خواننده پس از مطالعه این کتاب می‌تواند با بررسی هر یک از نمایه‌ها در کنار رد پاهای موجود، درک صحیحی از آن‌چه که جانور در طبیعت انجام داده به دست آورد.

کتاب مذکور، ضمن معرفی نمایه‌های مختلف جانوران به اهمیت و کاربرد آن در مطالعات مختلف حیات وحش پرداخته و خواننده را با روش‌های مختلفی در زمینه استفاده از نمایه‌های گوناگون جانوران به‌ویژه رد پای آن‌ها آشنا می‌نماید. به‌علاوه، این کتاب در مورد رد پا و الگوی گام‌برداری جانوران و سایر موضوعات مربوط به آن نیز به طور مفصل بحث نموده‌است به طوری که خواننده پس از مطالعه این کتاب می‌تواند با بررسی هر یک از نمایه‌ها در کنار رد پاهای موجود، درک صحیحی از آن‌چه که جانور در طبیعت انجام داده به دست آورد.

گروه آموزش: صفورا زواران حسینی - رشته کوه زاگرس، به دلیل شرایط فیزیکی و اقلیمی خود، از تنوع زیستی بسیار غنی برخوردار است. کوه‌های زاگرس، میزبان یکی از منحصر به فردترین پوشش‌های گیاهی ایران هستند: جنگل‌های بلوط و ارس به همراه مراتع پوشیده از گیاهان بسیار متنوع که بسیاری از آن‌ها ارزش دارویی و صنعتی دارند. به دلیل وجود این پوشش گیاهی متنوع، گونه‌های جانوری گوناگونی نیز در محدوده این رشته‌کوه زندگی می‌کنند. از پستانداران بزرگ‌جثه مانند پلنگ، خرس، پازن و قوچ و میش گرفته تا بی‌مهرگان بسیار متنوعی از گروه‌های حشرات، عنکبوتیان و غیره.

جشنواره من و طبیعت / عکس: ترک بیات

رشته‌کوه زاگرس، افزون بر تنوع بالای گیاهی و جانوری، تنوع بزرگ فرهنگی را نیز در خود جای داده‌است. تنوع فرهنگی، سطح چهارم تنوع زیستی پس از تنوع اکوسیستمی، گونه‌ای و ژنتیکی است که تنها برای جوامع انسانی تعریف شده و مدت زیادی نیست که در بررسی ارزش‌های تنوع زیستی یک منطقه لحاظ می‌شود. جوامع انسانی در طی سالیان متمادی، زندگی با طبیعت

را تجربه کرده‌اند و با تاثیر شرایط زیستی محل زندگی، شرایط اجتماعی و غیره در میان هر کدام زبان و گویش، آداب و رسوم متفاوتی شکل گرفته‌است و اگر به انسان به عنوان محور توسعه پایدار می‌نگریم بایستی در راه حفظ این تنوع فرهنگی نیز بکوشیم.

متأسفانه در طی سالیان گذشته به دلیل افزایش جمعیت، افزایش بهره‌برداری‌های بی‌برنامه و آسیب‌رسان به طبیعت، چرای بی‌رویه و عوامل دیگر، تنوع زیستی ارزشمند رشته‌کوه زاگرس در معرض خطر جدی قرار گرفته‌است. در همین راستا در سال ۱۳۸۱، در ادامه توافقی میان برنامه عمران سازمان ملل متحد و سازمان حفاظت محیط زیست، مرحله مطالعاتی پروژه «حفاظت از تنوع زیستی در سیمای حفاظتی زاگرس مرکزی» آغاز شد. پس از پایان بررسی‌ها و مطالعات گسترده، مرحله اجرایی این پروژه در سال ۱۳۸۶ آغاز شد. در پروژه حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی، از طریق هم‌سو نمودن حفاظت از تنوع زیستی و بهره‌برداری پایدار با فعالیت‌های بخش‌های کشاورزی، جنگل‌داری، مراتع، آب و گردشگری از سیمای حفاظتی زاگرس مرکزی در محدوده‌ای به وسعت دومیلیون و ۵۰۰ هزار هکتار حفاظت می‌شود. این محدوده تقریباً سراسر استان چهارمحال و بختیاری، مناطق وسیعی از استان کهگیلویه و بویراحمد، قسمت اعظم شهرستان‌های اقلید و مرودشت در استان فارس و سمیرم در استان اصفهان را در بر می‌گیرد.

امروزه در میان روش‌های حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی، آموزش و تنویر افکار عمومی از پایدارترین و کارآمدترین روش‌ها در کنار حفاظت فیزیکی و تدوین قوانین و ضابطه‌های حفاظتی شناخته شده‌است. در همین راستا اداره کل محیط زیست استان اصفهان در طی همکاری با پروژه «حفاظت از تنوع زیستی زاگرس مرکزی»، پروژه‌ای با هدف آموزش و تنویر افکار عمومی با موضوع حفاظت محیط زیست و تنوع زیستی در شهرستان سمیرم تعریف نمود و با توجه به سابقه و تجربیات ارزشمند انجمن یوزپلنگ ایرانی در این زمینه، این انجمن به عنوان مجری پروژه انتخاب شد. پروژه مذکور در چهار منطقه شهر ونک، روستاهای قلعه‌قدم و سیور و

علاقه‌مند در زمینه آموزشی مباحث مربوط به طبیعت و محیط زیست شناسایی شد. پس از مذاکرات اولیه و با توجه به سابقه آموزشی این مرکز، اردوهای نیم‌روزه‌ای برای کودکان دو منطقه تحت پوشش پروژه - روستای قلعه‌قدم و شهر ونک - در نظر گرفته شد (اجرای این برنامه برای دو منطقه دیگر به دلیل صعوبات عبور بودن و دوری راه امکان‌پذیر نبود). در این اردوی آموزشی، دانش‌آموزان در محل مرکز حضور یافته و آموزشگران این مرکز همراه با قصه‌گویی، ساخت سفال، کتابخوانی، فعالیت گروهی، نقاشی با روش‌های متنوع و غیره درباره طبیعت منطقه و ارزش‌های آن برای دانش‌آموزان فعالیت‌هایی را اجرا نمودند. این برنامه با استقبال بالای کودکان شرکت‌کننده مواجه شده و آن‌ها فرصت انجام فعالیت‌هایی را یافتند که در محل زندگی خود امکانات آن را در دسترس ندارند.

برای برگزاری این اردوی آموزشی، اداره آموزش و پرورش شهرستان سمیرم بخشی از وسیله نقلیه مورد نیاز را تامین نمود.

پروژه آموزش و تنویر افکار عمومی با موضوع تنوع زیستی در

شهرستان سمیرم استان اصفهان صورت گرفت

تابستان در دامان کوه‌های زاگرس مرکزی

کلاس‌های آموزشی

بزرگسالان

یکی دیگر از گروه‌های هدف این پروژه، بزرگسالان بودند که با توجه

به نیاز مخاطب به دو دسته آقایان و بانوان تقسیم شده و برای هر گروه، کلاس‌های جداگانه‌ای با محتوا و روش متناسب با نیازهای آموزشی آنان برگزار شد. هم‌چنین در شهر ونک نیز پس از هماهنگی‌های لازم، کلاس آموزشی جداگانه‌ای برای رابطان بهداشت این شهر برگزار شد تا بتوانند آموزه‌های خود را به مخاطبان نشان ارائه دهند.

با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده در جلسات هم‌اندیشی با گروه‌های مختلف بزرگسالان منطقه، مسائل زیست‌محیطی این منطقه عمدتاً در زمینه دفع غیر بهداشتی زباله، آلودگی آب بر اثر ورود فاضلاب و زباله، مصرف بی‌رویه سم، شکار غیر مجاز، آلودگی خاک و فرسایش شناخته شد. بر پایه این اطلاعات، جلسات آموزشی برای کمک به حل این مسائل و آشنایی ساکنان با پیامدهای زیان‌بار آلودگی‌ها و آسیب‌های بشر، طراحی و اجرا شد. در این جلسات، مخاطبان پس از آموختن مباحث مرتبط، در گروه‌های خود راهکارهایی را برای حل مسائل ارائه داده و راه اجرای آن را بررسی کردند. برای برگزاری کلاس‌های بزرگسالان در برخی جلسات، کارشناسان باتجربه‌ای در زمینه دفع بیولوژیک آفات و داروهای گیاهی منطقه دعوت شدند تا اطلاعات خود را در اختیار ساکنان قرار دهند.

سمیرم، بهشت طبیعت‌گردان

یکی از فعالیت‌های جانبی پروژه اجراشده در شهرستان سمیرم، شناسایی قابلیت‌های طبیعت‌گردی منطقه و مواردی بود که این قابلیت‌ها را تهدید می‌کند. نتایج این پژوهش به اداره کل محیط زیست استان اصفهان و پروژه حفاظت تنوع زیستی زاگرس مرکزی، در برنامه‌ریزی‌های آینده‌شان برای کمک به حفظ این قابلیت‌ها کمک خواهد نمود.

برای جمع‌آوری اطلاعات در این زمینه، از کارشناسان و افراد آگاه محلی مانند اعضای گروه‌های کوهنوردی محلی و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی کمک گرفته شد. در روستای سیور به کمک اعضای گروه کوهنوردی بانوان و آقایان «آب اسپید»، بروشوری برای معرفی مهم‌ترین مناطق گردشگری اطراف این روستا تهیه شد.

دشت عشایرنشین چال قفا، در طی سه ماه کار فشرده اجرا گردید. خلاصه‌ای از فعالیت‌های انجام شده در این پروژه آموزشی به شرح زیر است:

جشنواره «من و طبیعت» برای کودکان و نوجوانان

کودکان و نوجوانان یکی از مهم‌ترین گروه‌های هدف این پروژه بودند. آموزش کودکان و نوجوانان افزون بر تاثیرگذاری آنان بر خانواده در زمان حال، نوید آینده‌ای سالم‌تر و پایدارتر را نیز می‌دهد.

پس از بررسی‌های اولیه در مناطق تحت پوشش، پروژه و استخراج اولویت‌های آموزشی، جشنواره‌ای با نام «جشنواره من و طبیعت» برای دانش‌آموزان مقطع دبستان و راهنمایی طراحی شد. در این جشنواره، دانش‌آموزان در طی نیم روز در فعالیت‌های غرفه‌های آموزشی مختلف در نظر گرفته شده شرکت کرده و همراه با بازی، فعالیت گروهی، دیدن فیلم، قصه‌خوانی، اجرای نمایش، ساختن ماسک، نقاشی و غیره، درباره تنوع زیستی منطقه و لزوم حفاظت از آن آموزش دیدند. فعالیت‌های در نظر گرفته شده برای دانش‌آموزان مقطع دبستان و راهنمایی متناسب با سن و آموخته‌های آنان در نظر گرفته شده بود و سعی شد در هر کدام از مناطق تحت پوشش محتوای آموزشی متناسب با نیازهای منطقه تغییر کرده و مثال‌ها برای دانش‌آموزان عینی و ملموس باشد.

در انتهای جشنواره به دانش‌آموزان مقطع دبستان، لوح فشرده فیلم «دنیای خرس‌ها» و کتابچه آموزشی «من و طبیعت» و به دانش‌آموزان راهنمایی، افزون بر فیلم یادشده، کتاب‌های مرتبط با موضوعات محیط زیستی اهدا شد.

اردوی «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سمیرم»

با بررسی‌های اولیه، مرکز شماره یک کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سمیرم به عنوان یکی از مراکز فعال و

از گوشه و کنار چه خبر

۴ کشور هند، تلاش‌های جدیدی را برای بازگرداندن یوزپلنگ به زیستگاه‌های خود آغاز کرده‌است. یوز تنها جانوری است که در هزار سال گذشته به طور قطعی در این کشور پهنور منقرض شده و از زمان‌های دور به عنوان یکی از نمادهای حیات وحش هندوستان شناخته می‌شده‌است. هند در مهرماه امسال، میزبان همایش دو روزه‌ای با شرکت جمعی از شناخته‌شده‌ترین کارشناسان گربه‌سانان و حیات وحش جهان بود که به منظور ترسیم نقشه‌ای برای این هدف، گرد هم آمده بودند. در این همایش، بحث‌های مختلفی پیرامون انتخاب منبع یوزهای انتقالی به هندوستان انجام پذیرفته‌است که بسیاری از متخصصان شرکت‌کننده هم‌چون دکتر استفن ابراین و دکتر لاری ماکر تاکید داشتند که یوز لازم باید از آفریقا به این کشور آورده شود.

۳ تیمی از پژوهشگران انجمن یوزپلنگ ایرانی که جهت بازدید از پارک ملی تندوره در استان خراسان رضوی به سر می‌بردند، موفق به مشاهده و فیلم‌برداری از یک قلابه سیاهگوش (لینکس) شدند. این نخستین بار است که حضور این جانور در شمال شرق کشور مستند می‌شود که نشان‌دهنده دانش اندک ما از این گربه‌سان مخفی کار است.

۵ گزارش‌ها از تلاش دولت روسیه برای تکمیل و راه‌اندازی طرح احیای جمعیت پلنگ‌های قفقاز در پارک ملی سوچی این کشور خبر می‌دهد. پس از دریافت دو قلابه پلنگ از کشور ترکمنستان و انتقال آن‌ها به منطقه در نظر گرفته‌شده در این پارک، روسیه درخواست مشابهی را به ایران نیز ارائه کرده‌است. به نقل از پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان حفاظت محیط زیست، توافق‌های اولیه بر سر این انتقال انجام پذیرفته و طرف ایرانی نیز تبادل پلنگ‌های ایرانی را با ببر سیبری پیشنهاد کرده‌است. به نقل خبرگزاری ایسنا از مدیر کل حفاظت محیط زیست خراسان رضوی، پلنگ‌های مورد درخواست روسیه از زیستگاه‌های این استان تامین خواهد شد. لازم به ذکر است که تصمیم ایران برای استفاده از ببر سیبری به جهت احیای نسل ببرهای منقرض‌شده مازندران، پرسش‌های بسیاری را در میان کارشناسان داخلی و بین‌المللی مطرح ساخته‌است.

۷ به نقل از دفتر پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی، پس از سال‌ها تردید و نگرانی از وضعیت یوز در پارک ملی کویر، سرانجام توسط دوربین‌های تله‌ای از این جانور عکس‌برداری شد. در پروژه‌ای که از طرف این دفتر و توسط دو تشکل غیر دولتی انجمن طرح سرزمین و انجمن یوزپلنگ ایرانی و به کمک محیطبانان پارک و اداره کل محیط زیست سمنان در حال اجراست، تاکنون بیش از ۲۰ قطعه عکس در نواحی مختلف پارک از یوز گرفته شده که با بررسی‌های بیشتر در آینده تعداد افراد ثبت‌شده تعیین خواهد شد.

با افزایش چشمگیر مشاهده یوز در زیستگاه‌های مختلف سراسر کشور، شاید بتوان سال ۱۳۸۸ را از امیدوارکننده‌ترین سال‌های پس از راه‌اندازی پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی دانست. به نقل از دفتر این پروژه، از اواخر تابستان امسال تا کنون چهار نوبت مشاهده و عکس‌برداری از دسته‌های دو، سه، چهار و پنج‌تایی یوز در محدوده پارک ملی توران، عکس‌برداری از سه قلابه توله یوز در منطقه حفاظت‌شده توران و فیلم‌برداری از یک قلابه یوز در کوه بافق صورت گرفته‌است. در کنار این، باید به کشف لاشه دو قلابه یوز به صورت جداگانه در پارک ملی توران اشاره کرد که یک مورد به دلایل طبیعی و جانور دوم متاسفانه به سبب گیر افتادن در تله تلف شده‌است.

۲ آمار تلفات پلنگ ایرانی هم‌چنان روند نگران‌کننده‌ای دارد. در طول شش ماه گذشته، کشته‌شدن حداقل دو پلنگ در تصادفات جاده‌ای پارک ملی گلستان، دو قلابه در تربت جام و تایباد به وسیله چوپانان و دامداران، یک قلابه در ایذه خوزستان به دست مردم محلی، یک قلابه در یاسوج با گلوله‌های جنگی، حداقل یک قلابه در دشتستان بوشهر به دست شکارچیان غیر مجاز، یک قلابه در بشاگرد، یک توله در کازرون و چندین مورد در استان‌های شمالی کشور به تایید رسیده که یقیناً تنها بخشی از آمار مرگ‌ومیر واقعی بزرگ‌ترین گربه‌سان ایران است.

۶ بنا بر گزارش سازمان حفاظت محیط زیست، حکم بدوی اعدام دو محیطبان که در درگیری با شکارچیان غیر مجاز، مرتکب به قتل غیر عمد شده‌بودند در دادگاه تجدید نظر نقض شده‌است. این دو که از محیطبانان استان هرمزگان و کهگیلویه و بویراحمد هستند، در دو پرونده جداگانه به اعدام محکوم شده‌بودند. متاسفانه هنوز حکم قطعی بی‌گناهی این دو محیطبان سخت‌کوش صادر نشده‌است.

«یزدان سینکایی» از محیطبانان نام‌آشنای منطقه حفاظت شده البرز مرکزی، شهرستان چالوس مازندران است. او متولد سال ۱۳۴۲ در کجور و متاهل بوده و دو پسر و یک دختر دارد. پیش از آن‌که در سال ۱۳۶۷ به عنوان محیطبان در منطقه حفاظت‌شده «عجو» مشغول به کار شود، شغل آزاد داشته و به دامداری و کشاورزی می‌پرداخته‌است. پس از سپری کردن سه سال خاطره‌انگیز در این منطقه و مشاهده صحنه‌های کم‌نظیری از حیات وحش عجو که هنوز هم از آن‌ها یاد می‌کند، به محدوده امن «گلستانک» منتقل شده‌است. گشت‌زنی و مراقبت از مناطق مختلف این محدوده و هم‌چنین جنگل‌های ویسر، از فعالیت‌های او تا کنون بوده‌است. سینکایی، هم‌اکنون سرمحیطبان منطقه امن گلستانک بوده و در «پل کجور» مستقر است و گشت‌های کنترل و نظارت را در مناطق مختلف ادامه می‌دهد. او که خود علاقه خاصی به طبیعت و حیات وحش دارد، این ویژگی را در کنار صبر و بردباری، مهم‌ترین شرایط یک محیطبان می‌داند که تحمل همه سختی‌های این حرفه دشوار را ممکن می‌سازد. به نظر او، داشتن تحصیلات به تنهایی نمی‌تواند تضمین‌کننده کارایی یک محیطبان باشد و علاوه بر نیاز به داشتن دانش کافی، توان رویارویی با دشواری‌ها و کمبودهای این کار و زندگی در شرایط سخت از نکات مهمی است که موجب شده نیروهای بومی و علاقه‌مند بیشتر در این حرفه موفق باشند. ارتباطش با مردم محلی خوب است ولی بزرگ‌ترین مشکل در راه حفاظت از محیط زیست این محدوده را -در کنار وجود بزرگراه، فعالیت‌های معدن و حضور برخی سازمان‌های دولتی- ناآگاهی مردم منطقه می‌داند که تاکنون فعالیت‌های مناسبی در جهت آموزش آن‌ها صورت نگرفته‌است. توجه به ساکنان منطقه از سوی دولت و رفع نیازها و خسارت‌های وارد به دارایی آن‌ها از نکات دیگری است که سینکایی آن‌ها را برای تعامل مناسب با مردم محلی ضروری می‌داند. اقداماتی که خوشبختانه در برخی نقاط از سوی اداره منابع طبیعی انجام پذیرفته ولی نیازمند توجه بیشتر، به‌ویژه از سوی سازمان محیط زیست است. در مناطق جنگلی، تعداد قابل توجهی حاشیه‌نشین و دامدار حضور دارند که بیشتر آن‌ها نسبت به خسارت‌هایی که هراز چند گاه از سوی جانورانی هم‌چون پلنگ، خرس، گرگ و گراز به دام و مراتع می‌رسد معترض هستند ولی در بین آن‌ها علاقه‌مندانی نیز هستند که با ماموران محیط زیست همکاری می‌کنند. مشاهده حیات وحش از لذت‌بخش‌ترین لحظات برای اوست و به گفته خودش زیباترین صحنه‌ها را در عجو و زمانی دیده‌است که شوکا و مرال حتی به داخل محوطه پاسگاه می‌آمدند و زمین اطراف از حضور بی‌شمار قرقاول‌ها رنگارنگ به نظر می‌رسید. منطقه‌ای که متاسفانه در سال‌های گذشته دچار بی‌مهری شده و وضعیت مناسبی ندارد. سینکایی، تاکنون چند بار پلنگ دیده که بیشتر در سال‌های اخیر بوده‌است. در یک نوبت، پلنگی که برای شکار تشی و به دنبال آن وارد روستا شده و داخل لوله‌ای گیر کرده، مورد حمله و ضرب و شتم از سوی مردم محلی قرار گرفته که محیطبانان برای رهاسازی آن اقدام نموده‌اند. او مشاهده شوکا، مرال، خرس و سایر جانوران منطقه را نیز بارها تجربه کرده‌است. به گفته سینکایی، بیشتر متخلفان در محدوده امن گلستانک از مردم غیر بومی هستند. نظارت بر ناحیه‌های جنگلی کنار جاده‌ای که شکار غیر مجاز در آن‌ها با سهولت بیشتری انجام می‌پذیرد، در کنار مشکل نبود پست‌های موقت و دائم کافی در همه مناطق و سهمیه ناکافی بنزین از مشکلاتی است که محیطبانان کجور با آن روبه‌رو هستند و نیازمند توجه بیشتر مسئولان مربوط است.

شرق منطقه و جاده علویجه در شمال منطقه که پرتدد هستند، عوامل محدودکننده‌ای برای حضور و انتخاب زیستگاه گرگ‌ها به شمار می‌روند.

یکی از رایج‌ترین شیوه‌ها برای برآورد جمعیت گرگ‌ها، ردیابی آنان روی برف است. از این رو در این مطالعه طی پنج روز پس از بارش برف در زمستان ۱۳۸۶، اکثر بخش‌های منطقه برای برآورد جمعیت گرگ‌های منطقه مورد بررسی قرار گرفت. با در نظر گرفتن عدم یکنواختی تراکم و پراکنش گرگ در سرتاسر منطقه قمشلو و همچنین پارامترهای زیستگاهی نمونه‌برداری نشدن بخش‌هایی از قمشلو که ظاهراً تراکم گرگ کمتری دارند (عمدتاً شمال و شمال غرب منطقه)، حدود ۵۰ تا ۷۰ قلاده گرگ برای سرتاسر منطقه حدس زده می‌شود. البته لازم به ذکر است که اطمینان بیشتر از این آمار نیازمند تکرار بوده ولی به دلیل عدم بارش برف مناسب طی زمستان ۱۳۸۷، عملاً این امکان فراهم نشد.

بر اساس مشاهدات مستقیم گرگ توسط گروه پژوهشی در این منطقه، میانگین دسته‌های

گرگ ۲/۱۲ (SD=۱/۴۱) بوده‌است. اندازه دسته‌های گرگ مشاهده‌شده در قمشلو معمولاً بین یک تا چهار قلاده بوده و به ندرت از این تعداد بالاتر می‌رود. در عین حال، گاهی دسته‌های بزرگ‌تر هم دیده می‌شود. بزرگ‌ترین دسته مشاهده‌شده طی بررسی‌ها، شامل شش قلاده بوده است اما به ندرت دسته‌های بیش از ۱۰ قلاده هم دیده شده که البته بسیار نادرند. طعمه اصلی گرگ در قمشلو، جثه چندان بزرگی ندارد و همین امر احتمالاً یکی از دلایل بزرگ نبودن اندازه دسته آن‌هاست.

رژیم غذایی گوشتخواران یکی از مهم‌ترین جنبه‌های آشیان بوم‌شناختی آنان به شمار می‌رود که نشان‌دهنده نوع طعمه قابل دسترس و میزان فراوانی آن است. برای مطالعه رژیم غذایی، روش‌های متعددی وجود دارد و قابل اعتمادترین آن‌ها مشاهده مستقیم شکار است ولی این شیوه همیشه عملی نیست؛ بنابراین در این گونه مطالعات از دو روش پایش و ارزیابی لاشه شکار و تجزیه و تحلیل سرگین‌ها استفاده می‌شود. در دوره مطالعاتی صورت‌گرفته، در مجموع، ۸۳ لاشه شکار که توسط گرگ‌ها از پا درآمده بودند یافته و مورد بررسی قرار گرفت که در نتیجه نشان داده شد آهو برترین طعمه گرگ

را در این منطقه تشکیل داده و پس از آن قوچ و میش طعمه مهم به شمار می‌رود. همچنین در این مطالعه، بررسی ۱۱۱ سرگین متعلق به گرگ، مبین آن است که تنها ۲۴ درصد سرگین‌ها محتوی موی آهو بوده درحالی که بسامد حضور دام اهلی در سرگین گرگ‌های قمشلو تقریباً دو برابر آهو بوده است. بدین ترتیب غذای اصلی گرگ‌های قمشلو دام اهلی با بسامد حضور ۵۰ درصد و پس از آن آهو با بسامد حضور ۳۱ درصد، قوچ و میش با بسامد حضور ۱۸ درصد و پرنده‌گان با بسامد حضور ۱۴ درصد است. البته لازم به ذکر است با وجود این که غذای اصلی گرگ‌ها را دام اهلی تشکیل می‌دهد ولی دام‌داران بسیار علاقه‌مند به ماندن و چرای دام‌هایشان در منطقه هستند.

ادامه در صفحه ۸

گرگ قمشلو / عکس: حسن مقیمی

به دنبال گرگ‌ها در قمشلو

مطالعاتی دوساله، بیش از نیمی از مشاهدات گرگ در این منطقه در داخل و نزدیکی محدوده‌های امن رخ داده است. بیشترین گشت محیط‌بانان در خارج از محدوده‌های امن و عموماً در نوار مرزی منطقه به منظور کنترل متخلفان صورت می‌گیرد.

همچنین بر اساس نقشه پراکنش گرگ‌ها در قمشلو، به نظر می‌رسد که نیمه شمالی این منطقه قمشلو نسبت به سایر بخش‌های منطقه تراکم پایین‌تری از گرگ دارد که به نظر می‌رسد یکی از دلایل آن تراکم کم سم‌داران وحشی در این بخش‌ها و در مقابل، تراکم بیشتر مراکز انسانی و جاده‌هاست. گرگ‌ها علاقه دارند که برای جابه‌جایی میان مناطق از جاده‌ها و گذرها استفاده نمایند، ولی به نظر می‌رسد که آن‌ها از جاده‌های پرتدد که احتمال برخورد با انسان در آن زیاد است، پرهیز می‌کنند، زیرا احتمالاً آسیب‌پذیری آن‌ها در جاده‌ها و در نتیجه برخورد با خودروهای عبوری کمتر است؛ به طوری که در این پژوهش، ۳۰ درصد از گرگ‌های تلف‌شده، بر اثر برخورد با خودروهای عبوری از پا در آمده بودند. از این رو، جاده تازه‌ساز نجف‌آباد در

وحش قمشلو به دلیل دارابودن جمعیت بالایی از سم‌داران وحشی در کنار حضور فصلی دام‌های اهلی، یکی از مناسب‌ترین زیستگاه‌ها برای مطالعه بوم‌شناسی گرگ در کشور است.

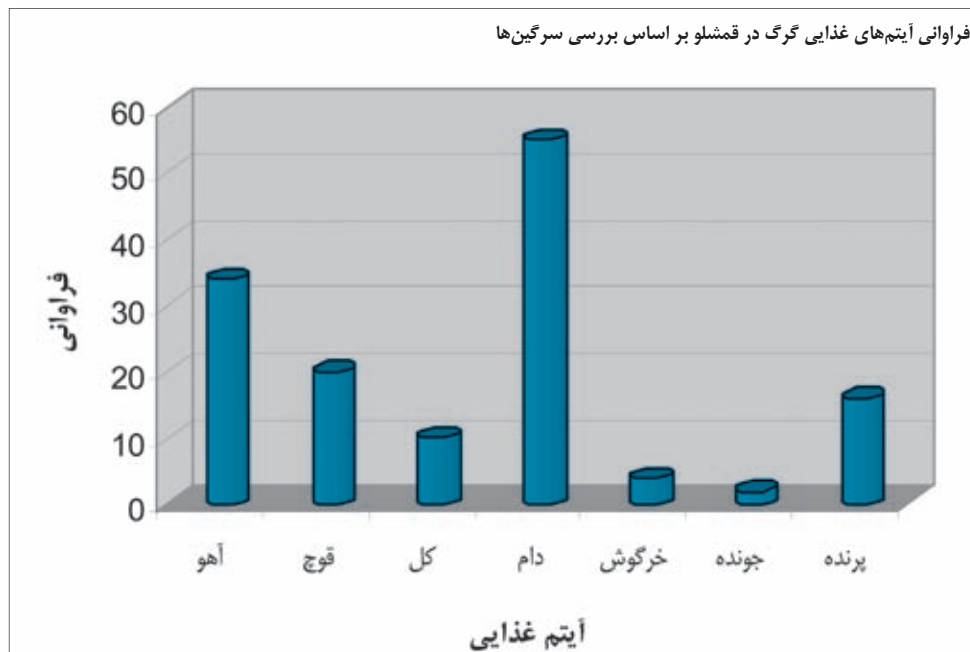
پارک ملی و پناهگاه حیات وحش قمشلو با مساحت ۸۹۸۱۳ هکتار در شمال غربی شهرستان اصفهان و در فاصله ۲۵ کیلومتری شهر اصفهان واقع شده‌است. آثار باستانی، بناهای تاریخی و درختان کهنسال باغ معروف قمشلو گواهی می‌دهد که این پناهگاه در زمان قاجار یکی از بهترین شکارگاه‌های مسعود میرزا، حاکم اصفهان و پسر ارشد ناصرالدین شاه بوده است. قمشلو یکی از زیستگاه‌های مهم و با ارزش گونه قوچ و میش اصفهان است. آهوی ایرانی، کل و بز، گرگ، شغال، روباه، کفتار، پلنگ، گورکن، تشی، خرگوش، موش و جربیل از دیگر پستانداران این منطقه‌اند.

گرگ‌ها در قمشلو در اکثر بخش‌های منطقه مشاهده می‌شوند. یک دلیل پراکنش بالای گرگ‌ها در این منطقه، توانایی پیمایش مسافت‌های زیاد در بازه زمانی کوتاه است که همین امر احتمال مشاهده آن‌ها را در سرتاسر منطقه افزایش می‌دهد. همچنین گرگ‌ها در همه فصول سال در قمشلو قابل مشاهده‌اند، اما نکته قابل توجه این است که جمعیت گرگ‌ها در زمستان افزایش محسوسی دارد. بر این اساس می‌توان فرض کرد که جمعیت گرگ‌ها در منطقه قمشلو شامل دو گروه است:

۱- **گرگ‌های بومی:** که همه سال را در منطقه قمشلو می‌گذرانند و ساکن دائمی منطقه محسوب می‌شوند.

۲- **گرگ‌های مهاجر:** این گرگ‌ها فصول گرم را در شمال (منطقه موته و فریدن به عنوان ییلاق) و فصول سرد سال را در قمشلو (به عنوان قشلاق) می‌گذرانند. البته آزمون این فرضیه‌ها نیازمند انجام مطالعات بیشتر در زمینه ژنتیکی و رادیوتله‌متری است.

بر اساس مکان‌یابی ۵۱ نقطه مشاهده مستقیم گرگ توسط گروه پژوهشی و محیط‌بانان منطقه، در طول یک دوره

سومین بزرگداشت «روز حفاظت از یوزپلنگ آسیایی» برگزار شد

گروه فرهنگی: سومین جشنواره «روز حفاظت از یوزپلنگ آسیایی» در تاریخ ۱۶ و ۱۷ مهرماه در باغ وحش تهران برگزار شد. جشنواره امسال در تهران با همکاری انجمن یوزپلنگ ایرانی، باغ وحش تهران (مجموعه ارم سبز)، پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی، شرکت انتشارات فنی تهران و شرکت سهلان شکل گرفت. جشنواره امسال نیز دارای ایستگاه‌ها و بخش‌های متنوعی بود و برای گروه‌های مختلف مخاطب، برنامه‌های متفاوتی داشت.

یکی از بخش‌های مهم جشنواره امسال، نمایشگاه کتاب و مطبوعات بود و به تعدادی از مجله‌ها و انتشارات داخلی که در زمینه حیات وحش فعالیت می‌کنند نیز غرفه اختصاص داده شده بود. مجله‌های حفاظت شکار و طبیعت، دنیای وحش، نسخه و انتشارات طلایی و انتشارات فنی ایران شرکت‌کنندگان نمایشگاه مطبوعات امسال بودند. «رادیو یوزپلنگ» نیز برنامه ویژه‌ای بود که امسال طراحی و اجرا شد و از طریق بلندگوها در سراسر باغ وحش پخش می‌شد و در دو نوبت صبح و بعد از ظهر برنامه‌های مختلف و جذابی را برای بازدیدکنندگان اجرا می‌کرد. اطلاعات علمی، اخبار، مصاحبه و مسابقه -همگی با موضوع یوزپلنگ- از برنامه‌های آن بود.

لازم به ذکر است که از سه سال پیش، نهم شهریورماه به‌عنوان «روز حفاظت از یوزپلنگ آسیایی» پیشنهاد شد و هر سال به این مناسبت، نهادهای مختلف در نقاط مختلف کشور برنامه‌های متنوعی را در جهت آگاه‌سازی عمومی در رابطه با این گونه در معرض خطر انقراض اجرا می‌کنند. امسال به دلیل تقارن ۹ شهریور با روزهای ماه رمضان، مراسم مربوط به این روز به پاییز موکول شد. روز حفاظت از یوزپلنگ در سایر نقاط کشور امسال پرشورتر از سال‌های گذشته برنامه‌های متعددی در سایر شهرستان‌های کشور اجرا شد که از آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- جشنواره دو روزه حفاظت از یوزپلنگ ایرانی در آموزشکده محیط زیست کرج به همت انجمن علمی آموزشکده
- جشنواره دوستداران یوزپلنگ ایرانی در شهر ابوبیدآباد واقع در جنوب پارک ملی کویر توسط جمعیت کویر

سبز کاشان و انجمن یوزپلنگ ایرانی و با همکاری پروژه حفاظت از یوزپلنگ آسیایی، شهرداری ابوبیدآباد و انجمن دوستداران طبیعت دانشگاه پیام نور آران و بیدگل

- همایش روز یوز در دانشکده منابع طبیعی دانشگاه یزد
- مراسم «جشن بادبادک‌ها» و روز یوز در بافق به همت شهرداری بافق و انجمن حامیان زمین سبز
- مراسم روز یوز در کرمانشاه به همت آقای کوهیار دلفانی و با همکاری شهرداری کرمانشاه
- برنامه آشنایی با یوزپلنگ در اهواز در دانشگاه شهید چمران اهواز، به همت آقای مهراں شهرستانی
- فعالیت‌های آشنایی با یوزپلنگ در ورامین، با تلاش آقایان طاهر محبی و علی پهلوان
- برگزاری برنامه‌های آموزشی در یک مهد کودک و یک دبستان در شیراز، توسط خانم الهه ستاری‌نژاد
- برنامه‌های آموزشی در یک دبستان و یک مدرسه راهنمایی در کرمان، آقای رسول وزیرنسب
- آشنایی دانشجویان و استادان در دانشکده محیط زیست دانشگاه سبزوار با یوزپلنگ توسط آقایان مسعود یوسفی و علی رحیمی
- برنامه‌های آموزشی در تعدادی از مدارس راهنمایی مشهد، آقای رضا قربان‌زاده با همکاری اداره کل حفاظت محیط زیست خراسان رضوی

یوزنامه

یوزنامه، خبرنامه داخلی انجمن یوزپلنگ ایرانی است که برای اطلاع‌رسانی پیرامون فعالیت‌های این انجمن درباره یوزپلنگ و سایر گونه‌های حیات وحش در کشور تهیه و توزیع می‌گردد. نهایت تلاش هیئت تحریریه بر آن است تا این خبرنامه را به‌صورت دوفصل‌نامه در اختیار دانشجویان، استادان، کارشناسان، مدیران، محیط‌بانان و علاقه‌مندان قرار داده و در این راه، نیازمند همیاری و همفکری شما هستیم.

سردبیر:

احسان محمدی مقانکی

ویرایش:

مهديه طورانی

صفحه آرایی:

حمیدرضا میرزاده

همکاران این شماره:

فتح‌اله امیری

محمدصادق فرهادی‌نیا

مرتضی اسلامی دهکردی

نریمان اسماعیلی

کامبیز بردارانی

فاطمه حسینی زواری

صفورا زوران حسینی

باقر نظامی

المیرا شهرباف

فرشید جعفرزاده

چاپ:

کامران کمالی

به دنبال گرگ‌ها در قمشلو

ادامه از صفحه ۷

آن‌ها بر این باورند که در قمشلو به علت تراکم بالای آهو و قوچ و میش، گرگ‌ها کمتر به گله آنان حمله می‌کنند درحالی که در خارج از منطقه (مناطق قشلاقی مانند فریدن) میزان حمله گرگ‌ها به دامشان افزایش می‌یابد.

نکته جالب توجه دیگر، حضور پرندگان به عنوان سومین بخش غذایی گرگ‌ها در منطقه قمشلو و مصرف بیشتر آن نسبت به سم‌داران متوسط‌جثه مانند کل و بز است.

هر ساله از پایان آذرماه تا میانه فروردین‌ماه، حدود ۳۰ گله دام اهلی از مراتع منطقه قمشلو به عنوان قشلاق استفاده کرده که سبب آسیب‌های بسیار جدی و سنگین شده‌اند. بیش از نیمی از این گله‌ها متعلق به روستاهای اطراف هستند و در این میان نیز دام‌دارانی هستند که برای گذراندن فصل قشلاق از فریدن به این منطقه می‌آیند. میانگین اندازه گله‌های دام‌داران (مجموع بز و گوسفند) ۳۶۸/۲۴ رأس (SD=۱۹۴/۳۳) است که نشان از گله‌های بزرگ در سرتاسر منطقه دارد.

بر اساس بررسی نوع تلفات دام‌های اهلی در حمله گرگ‌ها، نزدیک به نیمی از تلفات متعلق به میش و پس از آن متعلق به بز است. نکته جالب این‌جاست که نزدیک به ۷۵ درصد کل تلفات، دام‌های بالغ (میش و بز) بوده و نابالغ‌ها (بره یا بزغاله) کمتر از ۲۵ درصد تلفات را تشکیل می‌دهد. علت این امر شاید مراقبت بیشتر و دقیق‌تر از بره‌ها و بزغاله‌ها و کم‌تر فرستادن آن‌ها به صحرا و نگهداری مستمر در داخل آغل‌های دارای محافظ مانند سگ و چوپان است. یکی از مهم‌ترین پیامدهای منفی دام اهلی در منطقه، حضور سگ‌های گله در سرتاسر منطقه است. بیش از ۲۰۰ قلاده سگ گله در فصل چرا در این منطقه وجود دارند که با توجه به خوی تهاجمی آن‌ها بارها به سم‌داران به‌ویژه آهو حمله‌ور می‌شوند که در مناطق پوشیده از برف با دشواری فرار می‌کند. در این حالت حتی اگر موفق به

شکار نشوند، کم‌ترین اثر آن اختلال در امنیت سم‌داران است. هم‌چنین پارک ملی و پناهگاه حیات وحش قمشلو از اطراف توسط سکونت‌گاه‌های انسانی متعدد احاطه شده که همین امر باعث دسترسی شکارچیان می‌گردد. محیط‌بانان این منطقه به‌طور خستگی‌ناپذیری به صورت دائم و مستمر در منطقه گشت زده و حفاظت می‌کنند که در موارد متعدد منجر به کشف لاشه شکار می‌گردد ولی تعداد اندک آن‌ها و سهولت دسترسی شکارچیان به داخل منطقه، کار آن‌ها را بسیار دشوار نموده‌است.

از مجموع عوامل تهدیدکننده گرگ در قمشلو به نظر می‌رسد که مهم‌ترین عامل، شکار مستقیم آن توسط انسان است. طی دوره این مطالعه به مدت یک سال، در مجموع لاشه ۱۰ گرگ در بخش‌های مختلف منطقه که به دلایل متعدد از پا درآمده بودند- که این ۱۰ مورد مرگ‌ومیر یقیناً بیش از این تعداد بوده‌است- ملاحظه گردیده یا گزارش شد که مرگ بیش از نیمی از آن‌ها به طور مستقیم توسط انسان، به ویژه دامداران، بوده است.

در پایان به نظر می‌آید برای کاهش تعارضات در این منطقه، آموزش مفاهیمی هم‌چون چگونگی کاهش روبرویی با گرگ‌ها (مانند عدم رفت و آمد انفرادی به زیستگاه‌ها به‌ویژه در فصل زمستان یا شب‌ها وغیره)، راهکارهای کاهش تلفات دام به دلیلی غیر از حمله گرگ (مانند جاماندن در صحرا، بیماری و غیره)، چگونگی ضد گوشت‌خوار نمودن آغل‌ها و محل نگهداری شبانه دام‌ها، لزوم زیست سم‌داران وحشی در منطقه، ارزش‌های حیات وحش به ویژه گرگ در میان جوامع محلی اطراف قمشلو سودمند باشد.

۱- طی مطالعات انجام شده در این منطقه، گروه پژوهشی هیچ‌گاه آثاری دال بر وجود پلنگ در این منطقه به دست نیامد و طبق اظهار نظر محیط‌بانان، از مشاهده پلنگ در این منطقه سال‌ها می‌گذرد. با این حال نمی‌توان هم‌چنان احتمال حضور این گربه‌سان را رد نمود.

۲- Predator-proof

انجمن یوزپلنگ ایرانی، یک سازمان غیر دولتی زیست محیطی، مستقل و غیر انتفاعی است که از سال ۱۳۸۰ برای حفظ آخرین بازمانده‌های یوزپلنگ ایرانی فعالیت می‌کند. اهداف این انجمن عبارتند از:

(۱) مطالعه و پژوهش در مورد حیات وحش، به‌ویژه

یوزپلنگ و زیست‌بوم‌های مرتبط با آن

(۲) تنویر افکار عمومی به منظور ارتقای سطح

آگاهی جامعه در مورد محیط زیست، حیات وحش

و یوزپلنگ

(۳) حفاظت از حیات وحش، به‌ویژه یوزپلنگ و

زیستگاه‌های آن

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد انجمن و فعالیت‌های

آن با ما تماس بگیرید:

تلفن/فکس: ۰۲۱) ۸۸۰۰۵۹۲۶

همراه: ۴ - ۰۹۱۲۸۱۱۱۴۲۳

نشانی پستی:

تهران، صندوق پستی ۱۴۱۵۵-۸۵۴۹

نشانی دفتر: تهران، خیابان کارگر شمالی، روبروی مرکز قلب،

خیابان شکرالله، پلاک ۱۳۴، طبقه دوم، واحد ۵

پست الکترونیک: info@wildlife.ir

وب سایت: www.wildlife.ir

